

brer-Cardona; a Mallorca on *escoda* apareix en docs. de 1417 i 1555, el *DAG*. i *AlcM* assenyalen la forma *escodra*, i de fet jo hi vaig sentir un *askòdrø* a Campos (1964).

Verdaguer l'usà en *Canigó*, i el trobem ja en l'original (1877) de la versió definitiva de l'*Atl*. «qui va ab la fèrrea *escoda* rompent la pedra crua, / qu'ab suhor negra estovan sos braços, pit y front, / y'ls rocs dexa 'l manobre damunt sa esquena nua / tombar, en l'ample còrrec fent de pelàs gic pont» (vi, 47a) si bé en l'ed. de l'any següent ho retoca en: «romp l'*escodayre* ab ferre de tall l. p. c.», derivat que tornà a usar a les darrerries de sa vida (*Jocs Fl.*, 1903, p. 127) i que d'ell deuen conèixer el *DAG*. i el *TdF* (com a català), perquè manca en Belv. i Lab. 1839.

L'etimologia ha constituït un problema, al qual el català aporta veu decisiva puix que és en la nostra llengua on es troba la documentació medieval i no en cap més (fora de la cita de Fanlo). I perquè aquí tenim un ús més antic i amb sentit diferent, en el verb. En el sentit 'picar la pedra amb *escoda*' val a dir que no apareix fins al dicc. de Busa-N. (1507), on no fa més que transposar l'«*escodar*: dolar piedras», del Nebrija castellà.

Però abans aquest verb es degué aplicar a un treball fet amb pells, car surt repetidament la menció de pells *escodatz* «moutós adobatz, 1 dr.; item *scodatz*, 1 dr.», doc. ross. de 1284 (RLR iv, 373); ho cita de nou Alart en l'*InuLC* definint «espèce de cuirs apprêtés»; en un altre aranzel o tarifa de la mateixa provinença: «cordoà blanch; motós adobatz; fays de cu<i> >ts de bou --- bosanes <'badanes, basanes'> vermeyles, e parges vermeyls, *escodatz*; cordoà de Bogia ---», a. 1295 (RLR v, 86); en les ordinations barcelonines sobre l'ofici de mandreters, que fabricaven una espècie de manyopes dites *man-dret* i *man-esquerre*, destinades a protegir cada una de les dues mans del cavaller (més important, és clar, la de la mà dreta, i per això més esmentada): «que cascun dels *mandrets e esquerres*, hage ésser gornit ab bon canamàs nou qui sia doble, e de bon cuyro nou; e que les vies de defora e los dits d'aquells hagen ésser gornits de bon cuyro vermell, o d'altra color, pus que sia nou; e que los guants hagen ésser de bons *scodats* o de cabrit o de bona tela nova», any 1419 (doc. de l'Arxiu municipal, transcrit per ACareta, *Dicc. de Barbr.*, s. v. *manopla*, p. 255).

Com es veu pel context dels dos documents més antics, el mot *escodat* hi és encara participi aplicat a moutons (o sigui pells de moltó) o bé basanes i parges, mentre que en el S. xv, a força de sobreentendre el substantiu (*cuïro*, *moltó*, etc.) ja *escodat* havia quedat convertit en un substantiu. Es nota també que qualifica pells dures i particularment resistents, i que el mateix en el text de 1419 i en el de 1430 és especialment destinat a folrar cuirasses o altres armes protectores: evidentment un *cuïro* molt dur, fortament assaonat o adobat; car el *DAG*. cita encara «tres *cuy-races* cubertes de *scodat* vermell» en l'any 1430, i encara que en un doc. de 1645 es tracta de «mànegues

de *escodat*» i de «mànegues de *escodat* dolentes», sempre uns maneguins han de ser cosa més resistent perquè és allò que sofreix fregadis més fatigant, i per això les llencen de seguida que són «dolentes».

En conclusió devia, doncs, tractar-se d'una mena de cuiro batut durament (a fi de fer-lo tan impenetrable a l'arma enemiga com es pogués), i probablement amb alguna eina molt contundent, però aquesta no sabem si també es deia *escoda*: potser no. Car tot ben sospesat, no sols segueix vàlid el que vaig trobar en l'article del DCEC (ESCODAR) sinó que encara avui és la millor exposició del problema d'aquest mot romànic, i les conclusions a què ja m'hi inclinava, reservadament, s'acosten molt a tot el que ara podem albirar.

I com que al mateix temps així complementarem les nostres dades, serà útil d'extractar-lo reproduint-ne els trossos essencials. «*Escodar* --- quizá del lat. EXCUTERE --- *Escodaderos* para los lugares donde los venados suelen *escodarse* figura ya en Juan Mateos (1634). El cambio de conjugación entre EXCUTERE y *escodar* es de un tipo poco corriente, de suerte que esta etimología, sugerida por Cabrera y luego el *Dict. Général* (según M.-L., aunque no hallo semejante palabra en este diccionario), debe mirarse como insegura. Sin embargo, la reunión de estos dos significados en un solo vocablo se explicaría así fácilmente, y habría varias maneras de explicar el cambio de conjugación; quizá partiendo del frecuente y antiguo *escodadero*, que saldría fácilmente de **escodedero*, o admitiendo que *escoda* sea postverbal de un antiguo *escodir*, y de *escoda* se sacara posteriormente el verbo *escodar* ---.

»*Escodre*, con sign. 'trillar', 'librar', 'robar', es verbo conocido en la antigua lengua de Oc, y *escudir* 'recoger el fruto (de los árboles)' se halla en doc. castellano de 1310 (MzPi., *Rom.* xxix, 350-1). Díez había propuesto derivar *escodar*, en la primera ac., de *codo*, en el sentido de 'saliente en forma de codo', de suerte que *escodar* sería en realidad cortar los retoños y salientes de la madera, pero el hecho es que *escodar* ha sido siempre término de cantero y no de leñador, y entonces la forma catalana debiera ser castellanismo (comp. cat. *colze*), cuando se documenta antes que en castellano. Antoine Thomas (*Rom.* xli, 1912, 453) hace notar que el vocablo *scoia* que figura en Du C., como perteneciente al bajo latín, es inseguro y de fecha incierta, de suerte que sólo puede mirarse como reflejo de las formas romances ---. En cuanto a la etimología, piensa Thomas en un derivado del lat. *cūrtis* 'piel', opinando que *escodarse* es 'quitarse los pellejos', pero esto es muy inverosímil cuando no hay descendientes populares de este vocablo latino en los romances de Francia ni de la Península. El parecido del duplicado cat. *escoda*/mall. *escodra* con el lat. *scuta*/*scutra* 'plato, escudilla' es realmente llamativo, pero el significado se opone a relacionar los dos vocablos; y el mall. *escodra* se deberá seguramente a un influjo tardío de la pronunciación vulgar *escodra*=*esquadra*.»